

Pagrindinio muzikinio ugdymo programos mokinių lyderystės gebėjimų raiškos muzikos mokykloje tyrimas

Lyderystė - tai tikslingas abipusis mokymasis bendruomenėje. Mokymasis ir lyderystės yra glaudžiai susiję - aukštą lyderystės lygį pasiekusioje mokykloje mokiniai ir mokosi, ir tampa lyderiais. Vienas iš XXI a. iššūkių, su kuriuo šiandien susiduria pasaulis, yra lyderių stoka. Lyderystė siejama su kūrybiškumu, gebėjimu kritiškai mąstyti, būti iniciatyviu, inovatyviu, nuolat besimokančiu ir pan. Tai nėra prigimtinė duotybė, to reikia išmokti, tad švietimui tenka svarbus vaidmuo.

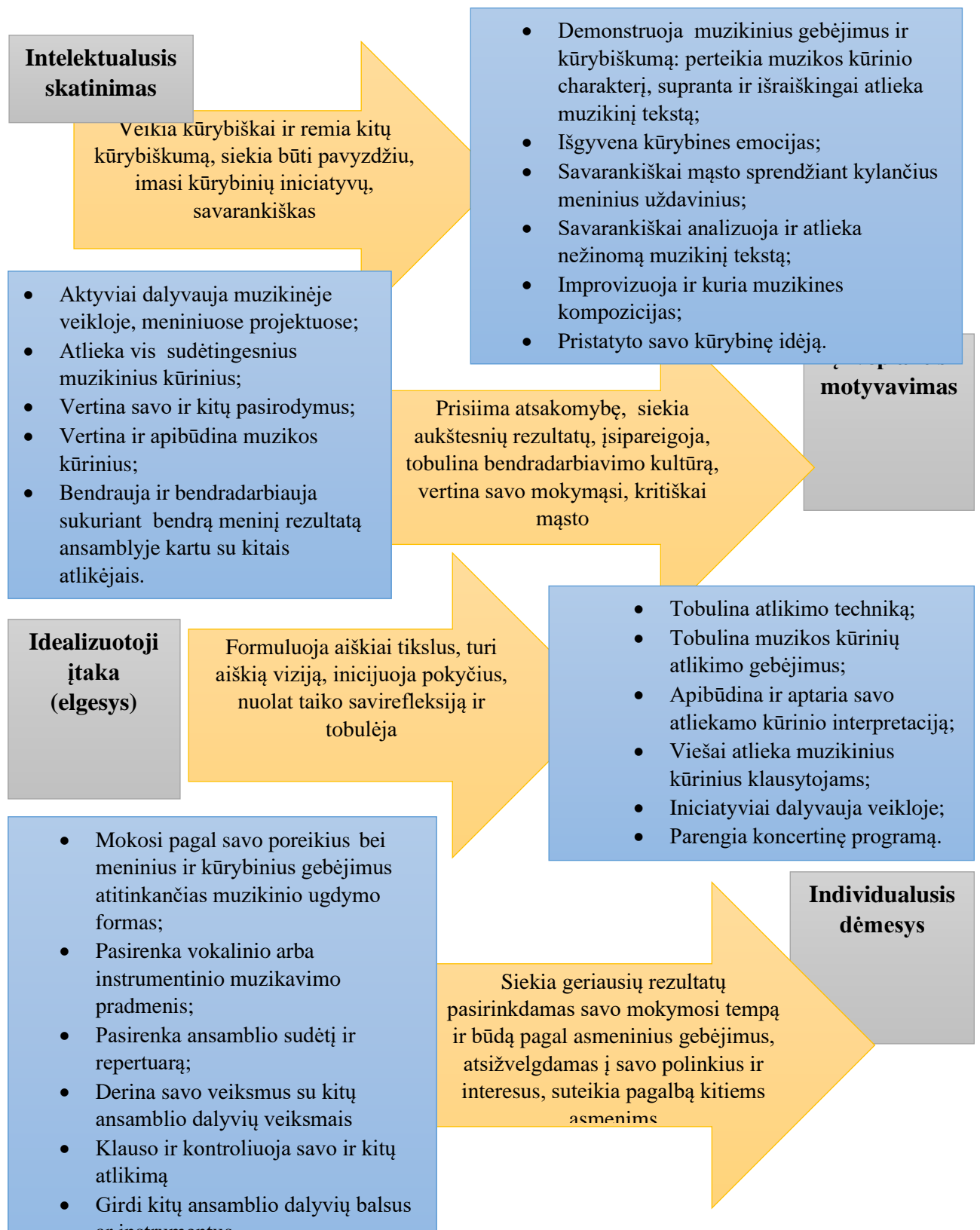
Tyrimo aktualumas. „Lietuva 2030“ pažangos strategijoje pabrėžiama, kad reikia skatinti pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai, nebijančiai suklysti ir pripažinti savo klaidų asmenybei, nes tokios asmenybės skatins pažangos procesus ir lems pokyčius visuomenėje. Šiame dokumente pabrėžiama, kad švietimo sistema turi būti orientuota į kūrybiškumo, pilietiškumo ir lyderystės ugdymą nuo mažens visą gyvenimą. „Mokykla yra pagrindinė švietimo sistemos ir visuomenės pokyčių ašis, todėl veiksminga lyderystė mokyklose reikalinga kaip niekada anksčiau“ (Navickaitė, 2012). Lyderystės gebėjimų ugdymas turėtų būti nuolatinis, nepertraukiamas procesas, kuris prasidėtų nuo vaikystės. Muzikos mokykloje ugdant vaikus dažniausiai dėmesys fokusuojamas į muzikinei veiklai svarbius dalykinius pasiekimus, meninių gebėjimų ugdymą, todėl neretai be dėmesio lieka asmenybės brandai reikšmingi dalykai. Dėmesio stokojama ir lyderystės gebėjimų ugdymui(si). Todėl svarbu analizuoti lyderystės gebėjimų raiškos prielaidas, jų tobulinimo galimybes idant būtų siekiama visapusiško asmens ugdymo(si) sėkmės.

Pagrindinio ugdymo programos paskirtis, pagal 2014-06-06 ugdymo plėtotės centro parengtą rekomendacijų projektą, kuris buvo pateiktas ŠMM: „plėsti vaiko tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų“.¹ Pagrindinis meninis ugdymas tampa viduriniu etapu, kai šalia dalykinių ir bendrųjų kompetencijų tobulinimo siekiama stiprinti asmens gebėjimus. Šiuo laikotarpiu atliktas mokinių lyderystės gebėjimų raiškos tyrimas leidžia patikslinti ugdymo proceso gaires, numatyti aktualius tikslus, kelti uždavinius. Todėl mokinio lyderystės gebėjimų raiška pagrindinio meninio ugdymo metais yra aktuali pedagoginė problema.

¹ Rekomendacijų dėl meninio formalų švietimą papildančio ugdymo programų rengimo projektai, Pradinio ir pagrindinio ugdymo programos paskirtis, 2014 <http://pvu.weebly.com/fscaronpu-meno.html>

Šiuo tyrimu siekta atskleisti muzikos mokyklos pagrindinio muzikinio ugdymo programos mokinių lyderystės gebėjimų raiškos ypatumus ir numatyti tobulinimo galimybes ugdymo institucijoje. Tyrime dalyvavo 16 muzikos mokyklos mokytojų ir 14 pagrindinio muzikinio ugdymo programos mokinių.

Tyrimo reikšmingumas. Sukurtas muzikos mokyklos mokinių transformacinės lyderystės gebėjimų modelis. Galima prielaida, kad savivaldus mokymas(-is) daro įtaką lyderystės gebėjimų raiškai.

I pav. Muzikos mokyklos mokinių transformacinės lyderystės gebėjimų modelis

Sudarytas autorės pagal Bass ir Avolio (1994), Haynes-Tross (2015) ir pagal pagrindinio muzikinio formalųjį švietimą papildančio ugdymo programą

Remiantis paveikslėlyje pateikta informacija, galima įžvelgti, kad transformacijos lyderiai skatina ir palaiko muzikos mokyklos vykdomoje veikloje šiuos mokinių lyderystės gebėjimus:

Kūrybingumas, kuris pasireiškia per atliekamų kūrinių išgyvenimus, išraiškingai atliekant muzikinį tekstą, numatant pasekmes, improvizuojant ir kuriant muzikines kompozicijas, drąsiai pateikiant savo kūrybinius sumanymus, juos atstovaujant, ieškant ir randant netradicinius, kitokius kūrinio interpretavimo būdus, perteikiant kūrinio charakterį ir pristatant kūrybinę idėją varijuojant atlikimo įtaigumu, muzikine išraiška.

Bendradarbiavimas pasireiškia sukuriant bendrą meninį rezultatą ansamblyje kartu su kitais atlikėjais, siekiant bendro tikslo, dalinantis savo kūrybiniais išgyvenimais su kitais, gebėjimu kreiptis pagalbos į kitus ir ją suteikiant kitiems, galimybe išsakyti savo nuomonę, keistis idėjomis, pasitikėjimu savimi ir kitais, jaučiantis reikalingu, bendrų emocijų išgyvenimu.

Kritinis mąstymas reiškiasi vertinant savo ir kitų pasirodymus, įvardijant atlikimo problemas ir ieškant atsakymų bei problemų sprendimo būdų, vertinant muzikos kūrinius, pažįstant save ir pasirenkant tinkamiausius būdus veikti, analizuojant sėkmes ir nesėkmes, ieškant tinkamiausių jų sprendimų, aptariant savąsias kūrinių interpretacijas, įveikiant techninius atlikimo uždavinius, išmanant detales ir atrandant savitus sprendimus, gebant pasirinkti labiausiai tinkamas išraiškos priemones kūriniai atlikti, keliant idėjas, kaip kūrinys turi būti atliktas.

Atkaklumas pasireiškia tobulinant atlikimo techniką ir muzikos kūrinių atlikimo gebėjimus, aktyviai dalyvaujant muzikinėje veikloje, siekiant galutinio norimo rezultato, įveikiant sunkumus, ieškant naujų kelių spręsti problemas, ekspresyviai manipuluojant muzikine medžiaga.

Emocijų moduliavimas reiškiasi per emocijas, kurios susijusios su sėkmėmis ir nesėkmėmis siekiant rezultato, gebėjimas jas reikšti ne tik atlikimo metu, bet ir versdinant savo ir kitų kūrybinius sumanymus, taktiškai, tolerantiškai pasakant savo nuomonę, mokėjimu valingai kurti bei reikšti emocijas viešuose muzikinių kūrinių atlikimuose klausytojams, koncertinės programos parengime.

Rengiantis tyrimui išnagrinėta mokslinė literatūra, įvairūs moksliniai straipsniai ir kiti leidiniai susiję su tyrimo tema ir analizuojama problema. Šio tyrimo tikslais sudaryti interviu klausimynai dviem informantų grupėms – mokiniams ir mokytojams.

Apibūdinant tyrime dalyvavusių mokinių patirtį, galima konstatuoti, kad dėl duomenų išsamumo interviu klausimai buvo pateikiami vyresniems pagrindinio muzikinio ugdymo

programos mokiniams, turintiems didesnę mokymosi muzikos mokykloje patirtį. Anketos nebuvo teikiamos mokiniams, kurie neturėjo ansamblio, choro ar orkestro pamokų. Tyrimo dalyvių tarpe dominuoja VI ir VII klasių pagrindinio muzikinio ugdymo programos mokiniai.

Muzikinę veiklą mokykloje reglamentuojančių dokumentų turinio analizė

Mokykla - pagrindinė švietimo sistemos ašis, todėl, kaip teigė J. Navickaitė (2012), veiksminga lyderystė mokyklose reikalinga kaip niekada anksčiau. Lyderis įkvepia sekėjus prisidėti prie bendros vizijos ir tikslų įgyvendinimo, skatina, motyvuoja siekti rezultatų, savarankiškai spręsti problemas. Ugdymo veiklą muzikos mokykloje reguliuoja pagrindiniai mokyklos dokumentai, prie kurių rengimo prisidėjo bendruomenės nariai: mokyklos vadovas, mokytojai, mokiniai, tėvai (globėjai).

Siekiant nustatyti pagrindinio muzikinio ugdymo programos mokinių lyderystės gebėjimų raišką muzikos mokykloje buvo atlikta reglamentuojančių dokumentų turinio analizė: Muzikos mokyklos 2020 metų veiklos planas, Muzikos mokyklos 2018-2020 metų strateginis veiklos planas, Pagrindinio muzikinio formalųjį švietimą papildančio ugdymo programa. Atliekant analizę atsiribojama nuo kitų mokyklos bendruomenės narių: direktoriaus, mokytojų tobulinimo, atsakomybių ir pan.

Apibendrinant dokumentų turinio analizės rezultatus galima teigti, kad:

- Muzikos mokyklos pagrindinis tikslas – remti kūrybiškumą ir veikti kūrybiškai.
- Motyvuoti mokinius siekti aukštesnių rezultatų, prisiimti atsakomybę, įgalinti juos įsipareigoti. Mokykloje sukurta bendradarbiavimo kultūra.
- Individualus dėmesys skiriamas padedant mokiniams pasiekti geriausių rezultatų atsižvelgiant į kiekvieno asmeninius gebėjimus, poreikius ir interesus. Mokiniai traktuojami kaip asmenybės, o ne grupės nariai.
- Skatinamas mokinių savarankiškumas ir ugdomi mokymuisi.
- Mokykla rodo pasididžiavimą mokiniais, demonstruoja pasitikėjimą savo pavyzdžiu.
- Aiškiai suformuluoti mokyklos tikslai ir vizija, inicijuojami pokyčiai, tobulėjama.

Tas pačias idėjas galima išvelgti ir mokyklos vizijoje ir tiksluose.

Tokia aplinka sąlygoja transformacinės lyderystės raišką ir formuoja prielaidas mokinių lyderystės gebėjimų raiškos tobulinimui. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad ugdymo akcentai perkeliama nuo žinių kaupimo prie asmenybės ugdymo (A. Girdzijauskas, 1996). Vadinasi, jaunam žmogui pažintinė asmenybės raida jau leidžia planuoti savo ateitį ir galima daryti prielaidą, kad

muzikos mokykla yra ta aplinka, kuri skatina gebėjimą prisitaikyti prie kintančių gyvenimo sąlygų ir savarankiškai integruotis į visuomeninį gyvenimą.

IŠVADOS

Pedagogų požiūrio tyrimas parodė, kad:

1. Mokytojai susifokusavę į muzikos dalyko gebėjimus, jaučiamas stygius asmenybės ir lyderystės gebėjimams.
2. Muzikos mokykloje veikimo laisvė ir savarankiškumas – vienas iš svarbiausių veiksnių, kuriant kūrybiškumui palankią aplinką. Tenkinami individualūs poreikiai keičiant ugdymosi turinį, pozityviai žiūrima į išradingumą ieškant naujų atlikimo būdų ir imantis iniciatyvos spręsti iškilusias problemas.
3. Kritinio mąstymo gebėjimas reiškiasi savęs pažinimu ir savęs kaip besimokančio pažinimu, priimant sprendimus. Esminis savęs pažinimo būdas – reflektavimas. Mokiniai skatinami apsvarstyti problemas, kelti klausimus, rizikuoti, būti atsakingais.
4. Mokinių atkaklumo gebėjimas reiškiasi siekiant tikslo, geresnių rezultatų. Atkakliai įveikiant problemas ir sunkumus.
5. Bendradarbiavimo esminė skatinimo sąveika – pagalba. Skatinama teigiama tarpusavio priklausomybė, siekiama atsidavimo komandai, siekiant bendros idėjos, svarbi palaikanti aplinka, sukuriama lygios galimybės dirbti kartu, jaučiama pagarba nuomonei, sukuriama pagarbos kultūra. Vyksta savęs įsivertinimas ir kolektyvo darbo vertinimas, suteikiamas grįžtamasis ryšys, siūlomos idėjos.
6. Emocijų moduliavimui svarbu: jautrumas sau ir kitiems, išsaugoti savitvardą stresinėse situacijose, suprasti savo ir kitų emocijas.
7. Savivaldžiai mokantis mokiniai atskleidžia savo individualumą, savarankiškumą, išskirtinumą. Mokytojai taiko refleksiją, organizuoja grįžtamąjį ryšį. Tokių poreikių tenkinimas sudaro galimybes savarankiškai veikiant ugdytis lyderystės gebėjimus.
8. Muzikos mokyklos mokytojai pasižymi transformacinio lyderio gebėjimais.

Mokinių požiūrio tyrimas parodė, kad:

9. Mokiniai susitelkę ties lyderystės gebėjimais.
10. Savarankiškai interpretuojant, pasitikint savimi, nebijant permainų, varijuojant atlikimo įtaigumu ne tik muzikaliai, bet ir atskleidžiant aktorinius gebėjimus, perteikiant kūrybiškai kūrinius žiūrovams reiškiasi kūrybiškumo gebėjimas.
11. Kritinio mąstymo gebėjimas reiškiasi analizuojant sėkmes ir nesėkmes, rezultatus,

muzikuojant ieškoma problemos sprendimo būdų, įvardijant savo stiprybes ir silpnybes, būnant atsakingais.

12. Mokinių atkaklumo gebėjimas reiškiasi siekiant tikslo, aukštesnių rezultatų, įveikiant mokymosi sunkumus, tobulinant muzikinį atlikimą.

13. Mokiniai bendradarbiaudami siekia bendro tikslo, jaučiasi kolektyvo dalimi ir reikalingais. Mokiniais bendradarbiaujant reiškiasi pasitikėjimo savimi ir kitais gebėjimas. Jie geba dirbti komandoje.

14. Mokiniai geba atpažinti emocijas jaučiant, suprantant ir žinant savo emocijas. Teigiamai reaguodami į nesėkmes randa sprendimo būdus, valdo savo emocijas scenoje, prieš koncertus, muzikuodami ansamblyje su kitais.

15. Organizuojant ir vertinant savo mokymąsi, savarankiškai planuojant savo veiklą ir savarankišką darbą namuose, derinant savo pamokų laiką, išsirenkant patinkančius kūrinus ir juos interpretuojant savaip, tenkinant savo poreikius sudaryta galimybė mokytis savivaldžiai siekiant lyderystės.

16. Mokytojai – įkvepiantys, skatinantys bendradarbiavimą, rodantys pagarbią elgseną, nuoširdų ir atvirą bendravimą, motyvuojantys siekti aukštesnių rezultatų, ugdo mokymuisi, veikia kūrybiškai ir skatina kūrybiškumą, skatina savarankiškumą, siekia būti pavyzdžiu.

Apibendrinamoji išvada:

Transformacinės lyderystės tipas išplečia muzikos mokyklos mokinių lyderystės gebėjimų raišką ir užima reikšmingą vietą mokyklos aplinkoje. Muzikos mokyklos vykdomoje veikloje mokytojai daugiau susifokusavę į muzikos dalyko akademinius pasiekimus. Juos ugdati reiškiasi ir lyderiams būdingi gebėjimai. Lyderystės gebėjimų ugdymas yra daugiau kaip savaimė atsirandanti proceso organizavimo pasekmė, nei gerai apgalvotas ir kryptingai siekiamas tikslas. Savivaldžio mokymosi procese sukuriama palankios galimybės mokiniams veikti kaip lyderiams. Besimokantys muzikos mokykloje mokiniai įgyja ir kitų gebėjimų, kurie yra svarbūs gyvenimo kokybei ir ugdomi lyderio gebėjimus.

REKOMENDACIJOS

Išplečiant lyderystės gebėjimų raišką rekomenduojama apsvastyti transformacinės lyderystės modelį savo mokyklos aplinkoje.

Ugdymo programose taikyti savivaldžio mokymo(si) galimybes siekiant lyderystės gebėjimų raiškos.

Mokytojams, savo sektinu pavyzdžiu, veikti kaip transformacinės lyderystės šalininkai.

Tyrimą atliko mokytoja metodininkė Diana Venckienė